

15. Yurchyshina, L. I. (2012). Konkurentna polityka ta konkurentne zakonodavstvo Ukrainy [Competitive Politics and Competition Law of Ukraine]. *Biznes-navihator – Business Navigator*, 1, 45–52. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnav_2012_27_11 [in Ukrainian].
16. Pavlov, K. & Shevchuk, I. (2017). Rehional'ni rynky zhytlovoi nerukhomosti: byudzhetni mekhanizmy zaprovadzhennya antymonopol'nykh zakhodiv [Regional markets for residential real estate: budget mechanisms for the implementation of antimonopoly measures]. L. G. Lypych, & M. B. Kulinich (Eds.) *Ekonomichnyy chasopys Skhidnoyevropeys'koho natsional'noho universytetu imeni Lesi Ukrainky – Economic Journal of the Lesi Ukrainki Eastern European National University*, 3 (11), 82–88 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 17.10.2018 р.

УДК 33.336.011

Василевська Галина,
кандидат економічних наук, доцент,
Тернопільський національний економічний університет,
кафедра податків та фіскальної політики,
м. Тернопіль; e-mail: h.vasylevska@tneu.edu.ua
<https://doi.org/10.29038/2411-4014-2018-04-15-22>

СУТЬ ТА ЕКОНОМІЧНА ПРИРОДА ВИНИКНЕННЯ АСИМЕТРІЙ ФІСКАЛЬНОГО ПРОСТОРУ ДЕРЖАВИ

Сучасні тенденції функціонування господарської системи держави характеризуються багатогранністю її складових, динамічною структурою розвитку та певною розбалансованістю. Вивчаючи засади фіскального простору держави, варто звернути увагу на можливість його функціонування й удосконалення в контексті тенденцій асиметричного розвитку. У статті розглянуто теоретичні підходи до окреслення змісту асиметрій, з'ясовано їх суть та економічну природу. Обґрунтовано основні причини фундаментальної розбалансованості сучасної економіки, розкрито особливості її виникнення, форм прояву. Запропоновано визначення «асиметрії фіскального простору», з'ясовано причини їх появи, що становлять загрозу стабільному соціально-економічному розвитку держави та впливають на покращення суспільного добробуту і якості життя громадян.

Ключові слова: фіскальний простір держави, фіскальна політика, асиметрії фіскального простору, податкова система, державне регулювання.

Василевская Галина,
кандидат экономических наук, доцент,
Тернопольский национальный экономический университет,
кафедра налогов и фискальной политики,
г. Тернополь; e-mail: h.vasylevska@tneu.edu.ua

СУТЬ И ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ПРИРОДА ВОЗНИКНОВЕНИЯ АССИМЕТРИЙ ФИСКАЛЬНОГО ПРОСТРАНСТВА ГОСУДАРСТВА

Современные тенденции функционирования хозяйственной системы государства характеризуются многогранностью ее составляющих, динамичной структурой развития и определенной разбалансированностью. Изучая основы фискального пространства государства, стоит обратить внимание на возможности его функционирования и совершенствования в контексте тенденций асимметричного развития. В статье рассматриваются теоретические подходы к разработке содержания асимметрий, выясняются их суть и экономическая природа. Обоснованы ключевые причины фундаментальной разбалансированности современной экономики, раскрываются особенности ее возникновения, формы проявления. Предлагается собственное определение «асимметрии фискального пространства», выясняются причины их появления, представляющие угрозу стабильности социально-экономического развития государства, что влияет на улучшение общественного благосостояния и качества жизни граждан.

Ключевые слова: фискальное пространство государства, фискальная политика, асимметрии фискального пространства, налоговая система, государственное регулирование.

Vasylevska Halyna,
PhD in Economics, Associate Professor,
Ternopil National Economic University,
Department of Taxes and Fiscal Policy,
Ternopil; e-mail: h.vasylevska@tneu.edu.ua

ESSENTIALS AND ECONOMIC FUNDAMENTAS OF A STATE'S FISCAL SPACE

Modern trends in a state's economic system functioning feature the multiplicity of its components, along with the dynamic structure of development and certain imbalances, caused by permanent crisis phenomena, increased economic, political, cultural, environmental risks, including a significant social tension.

Studying the principles of a state's fiscal space, one should consider its functioning and improvement prospects in the context of asymmetric development trends; spread of various geopolitical, cultural and social interactions affecting the course of economic transformations; thus completing the holistic process of a state's fiscal space formation, among which the globalization processes obviously play a dominant role.

All these factors produces a significant impact on the formation and improvement of a state's fiscal space, since the development of any public sphere requires the use of a considerable amount of funding. In this regard, the content and causes of the fiscal space asymmetry, as well as the basis of their influence factors should be discussed.

The article deals with theoretical approaches to the definition of the content of asymmetries, and provides explanation for their economic nature. Main causes for the modern economy fundamental imbalance are reviewed; peculiarities of its emergence, forms of manifestation are singled out. The author suggests a personal approach to the definition of «asymmetry of the fiscal space» notion, the reasons of their evolution, which threaten a state's stable socio-economic development, and influence the public welfare improvement processes.

Key words: state's fiscal space, fiscal policy, the fiscal space asymmetry, tax system, state regulation.

Постановка проблеми. Динамічний розвиток світового господарства, вплив глобалізаційних процесів та бажання держав посилити свою конкурентоспроможність на міжнародних ринках посилює економічну нестабільність, розбалансованість і соціальну напругу. Не всі країни здатні впоратись із бажанням бути повноправним гравцем на світовій арені й водночас проводити компромісну регуляторну політику національної економіки, яка була б позитивно сприйнята суспільством. Однією з основних умов забезпечення конкурентоспроможності держави є її здатність максимально застосовуватися до сучасних реалій та викликів глобалізації. Відтак виникає гостра потреба в ефективному функціонуванні фіскального простору, що сприятиме збалансованій соціально-економічній ситуації. Уряди країн часто роблять помилку, намагаючись зрівняти умови та можливості розвитку національного господарства, що лише поглиблює його асиметричний контекст і загострює тогочасні проблеми. Для більш детального розуміння обставин потрібно ґрунтовно дослідити суть та причини виникнення асиметрій фіскального простору задля їх використання як якісного й ефективного інструменту державної регуляторної політики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питаннями функціонуванням асиметрій фіскального простору держави займалися багато науковців, зокрема зарубіжних, таких як П. Геллер, Р. П. Кулавчук, М. Кюреші, Е. Лютез, М. Марей, Г. Мендоза, С. Овсяк, Дж. Острі, Р. Рой, Й. Стігліц, а також вітчизняних (О. Десятнюк, Ю. Іванов, Т. Єфименко, А. Крисоватий та ін.). Однак динамічність розвитку сучасного суспільства не дає змоги з'ясувати єдино-правильні методи ефективного збалансування асиметрій, оскільки квестія впливу асиметрій фіскального простору держави досліджується без урахування їх фундаментальної суті.

Постановка завдання. Мета статті – визначення суті й причин виникнення асиметрій фіскального простору держави задля перспектив формування якісних механізмів їх збалансування та забезпечення зрівноваженого соціально-економічного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Суперечливість впливу глобалізації зумовлена як дією різноспрямованих матеріально-речових факторів, так і зіткненням інтересів суб'єктів світової економічної системи [1, с. 30–57]. Безумовно, ці процеси чинять суттєвий вплив на формування фіскального простору держави, створюючи відповідні асиметрії щодо його функціонування та розвитку.

Так, велика рецесія (світова фінансова криза 2008–2009 рр.) спричинила масштабне загострення політичних, а відтак і господарських відносин не лише в глобальному вимірі, але й усередині

конкретних політичних й економічних союзів та об'єднань або навіть держав. Наслідком цього виявилися масивні суперечності й непорозуміння з приводу використання інструментів і важелів державного регулювання економіки. Наприклад, боргова криза в Греції 2009 р.; неформальний референдум із питань про незалежність Каталонії (Іспанія 2014, продовження – 2017–2018 рр.); вихід Великої Британії з Європейського Союзу «Брекзит» (англ. – *Brexit*) за результатами референдуму 2016 р. (дискусії й протести з приводу чого тривають у країні й понині) тощо. Важливим аспектом у цій неоголошеній «війні» є породження різноманітних дефектів та нерівностей розвитку, що по-різному впливають на кінцевий результат глобального напруження: «успішні системи, задумані, щоб перегравати ринок – несуть у собі зерна власного руйнування» [2, с. 18].

Корені світової економічної нерівності між країнами, як стверджують Д. Аджемглоу та Д. Робінсон, що суттєво впливають на структуру й розмежування асиметрій фіскального простору, поєднані з рівнем індустріалізації. На думку дослідників, країни, здійснивши модернізацію певних галузей економіки та впровадивши технологічні зміни, скористались із шансу розбагатіти [3, с. 262].

У спеціалізованій науковій літературі існує низка різноманітних визначень терміна «асиметрія» (від грец. *Ἀσυμμετρία* – невідповідність [4, с. 59], англ. *Asymmetry* [5, с. 37], франц. *Asymétrie* [6]), який означає відсутність або порушення симетрії (симетрія – від грец. *Συμμετρία* – рівномірне, пропорційне розміщення точок, або частин якогось цілого центра, середини [4, с. 525]). Натомість автор Оксфордського словника пропонує визначення поняття «асиметрія відносин» і зазначає, що така асиметрія (англ. – *Asymmetric*) виникає за умов, коли відносини між певними суб'єктами «х» та «у» не відповідають відносинам суб'єктів «у» й «х» [7, с. 35]. Тоді як фінансово-економічний словник щодо тлумачення асиметрій пропонує лише визначення асиметричності інформації, що характеризує дисбаланси господарської системи з позиції отримання конкурентних переваг: «ситуація, за якої частина учасників ринку володіє такою інформацією, якою не володіють інші зацікавлені особи» [8, с. 48].

Звертаючись до класиків економічної думки, бачимо заздалегідь сформовані підстави для вивчення й теоретичного осмислення фіскального простору, його асиметричного функціонування, розвитку та можливостей удосконалення. А. Сміт, прагнучи збалансувати господарські механізми, що, на думку вченого, сприяло б вирівнюванню ринкових диспропорцій, окреслив принцип «невидимої руки», суть якого полягає в досягненні гармонії інтересів між учасниками ринкових відносин без утручання держави [9, с. 3]. Проте існування ринку на засадах виключно досконалої конкуренції є неможливим. Саме тому наявність тих чи інших асиметрій у його розвитку завжди існуватиме.

Дискусії щодо впливу державних інструментів на процеси формування ефективного фіскального простору породжували появу нових ідей та економічних теорій. Послідовник і водночас опонент А. Сміта Д. Рікардо вважав причиною виникнення відповідних ринкових асиметрій несправедливий розподіл багатства в державі. Безумовно, інтерпретуючи гіпотези ученого в сучасній лінгвістичній стилістиці, зазначений розподіл спричиняв економічні асиметрії та породжував відповідні антифіскальні інсинуації в суспільстві [10].

Беручи за основу закони діалектики, К. Маркс вибудував власну соціальну ідеологію, де критично оцінив наявність суперечностей, які виникають у капіталістичній системі господарювання. Податки вчений наділив роллю додаткового зняття експлуатації трудящих [11, с. 164; 228–229; 395–396.]. Окремі держави, які стали на шлях будівництва соціалістичного суспільства, активно використовували ідеологічні погляди К. Маркса. Отже, значення податкових платежів мінімізувалось у соціалістичному середовищі. У більш сучасному висвітленні наслідки використання цієї теорії можна дослідити на прикладі країн так званого «соціалістичного табору»: деяких наявних та зниклих країн Центральної й Східної Європи до розпаду Радянського Союзу (СРСР) у 1990–1991 рр. (колишні Чехословаччина, Німецька Демократична Республіка (НДР) – соціалістична частина теперішньої Німеччини до об'єднання в 1990 р.; теперішні Болгарія, Польща, Румунія, Угорщина тощо), Союз Радянських Соціалістичних Республік (СРСР) до його розпаду в 1990–1991 рр.; а також Китай (КНР), Куба, Корейська Народно-Демократична Республіка (КНДР), більшість виробництв і промислових потужностей перейшло в підпорядкування держави, відтак суттєво скоротилися потенціал й інтенсивність фіскального простору цих країн.

Натомість капіталістичні держави сприяли розвитку власних умов ведення господарства, використовуючи податки як інструмент державного регулювання цих процесів. Відтак удосконалення податкової системи із самого початку її становлення спричиняло формування певних викривлень та

дисбалансів фіскального простору. Проте важливим аргументом на їх користь чи всупереч їх виникненню була не наявність дисгармонійності, а оптимальні методи її використання для досягнення заздалегідь поставленої мети.

Нерівномірність фінансових можливостей та у зв'язку з цим диференціація потреб упродовж певного проміжку часу змінюють характеристики не лише господарського середовища, але і його розвитку. Отже, можемо стверджувати, що цей фактор разом з іншими суттєво впливає на виникнення коливань економічного простору, а як наслідок – і фіскального.

Наявність перманентного періодичного руху суспільних процесів у державі на тлі зміни економічної кон'юнктури означає парадоксальність сталого функціонування фіскального простору в сукупності постійних фаз економічного циклу. Натомість, беручи до уваги способи еволюціонування матерії, варто поміркувати над відтворенням його гармонійного розвитку, позаяк фіскальний простір є частиною природних явищ, яким притаманні всі ознаки так званого «золотого перетину» [12], доведеного Л. Фібоначчі та століттями підтвердженого в архітектурі (гробниці фараона Стародавнього Єгипту Менеса (XXXI ст. до н. е.), давньогрецький храм Парфенона (448 р. до н. е); живописі та музиці (Леонардо да Вінчі у 1490 р. створено малюнок під назвою «Вітрувіанська людина»; Йоганн Себастьян Бах – Інвенція № 6 E-dur «Тригольні інвенції у 1723 р.; хімії, біології та медицині – Александр Еміль Шанкуртуа, «Земна спіраль Шанкуртуа» 1862 р., Джон Александер Рейна Ньюлендс, «Закон октав» 1865 р. пропорції тіл, спіральні структури або параметри біоритмів.

Наявність певних новаторських трансформацій супроводжуються відповідними ефектами, що провокують як економічні, так і соціальні нерівності в державі. Й. Шумпетер природною причиною цього закономірного феномену визначав насамперед періодичні впровадження технологічних новацій, про що свідчить найбільш поширена класична теорія нововведень (інновацій) [13, с. 122–167] ученого. Водночас вагомою підставою виникнення фіскальних асиметрій автор назвав циклічність економічного розвитку, яка відбувається під впливом певних факторів: піднесення й депресії, що відсторонюють економіку від стану збалансованості, а також кризи й поживлення, які чинять зворотню дію [13, с. 133-135; 318; 461]. Автор переконаний, що кожне нововведення порушує економічну рівновагу.

Продовженням цієї теми стали дослідження П. Самуельсона, який, працюючи над пошуком дієвих інструментів стабілізації національного господарства й стимулювання макроекономічного зростання, вивчав нові можливості економічного аналізу. П. Самуельсон окреслив резервний потенціал для вирівнювання асиметрій та розширення фіскального простору. У цьому контексті учений розглядав державну політику як один з основних дієвих інструментів регулювання економіки. На його думку, фіскальна політика – це «накладання податків і встановлення публічних видатків, завданням яких є припинення коливань кон'юнктурного циклу, сприяння утриманню економіки на шляху зростання, без її навантаження на високу і змінну інфляцію» [14, с. 433]. Учений стверджував, що за допомогою податків можна досягти довшої фінансової стабільності, знизити рівень безробіття й інфляції та, безумовно, відновити економічне піднесення в країні.

Створюючи новітню концепцію оподаткування, Д. Стігліц визначив кілька ознак податкової системи, які суттєво впливають на формування оптимального фіскального простору будь-якої держави в контексті вирівнювання соціально-економічних асиметрій суспільного розвитку (рис. 1)

Саме ці засади демонструють масштабність впливу податків на розвиток сучасних ринкових відносин та на економічну ефективність зокрема. Оподаткування впливає на загальну рівновагу, на розподіл доходів, формування заощаджень й інвестицій, рівень освіти, оборону держави, охорону здоров'я, навколишнього середовища тощо. Суттєву роль щодо означення цих факторів учений відвів асиметричності інформації [15, с. 97–99], під дією якої в сучасному глобальному просторі перебувають усі учасники економічних відносин.

Асиметричність спричиняє поширення ще одного наслідку, а саме уникнення та ухилення від оподаткування [15, с. 97–99]. Поряд із цим, як зазначає С. Овсяк, на загальну поведінку платника податків суттєво впливає ефективність оподаткування, а також наявна система превентивних заходів і відповідальності за скоєння злочинів, ухилення від сплати податків через шахрайство. Якщо ризик і відповідні покарання є низькими, то існує реальна схильність до скоєння податкових деліктів [16, с. 284]. До того ж із врахуванням високого рівня корупції в державі, підвищення відповідальності з приводу девіантної поведінки суб'єктів фіскальних відносин лише звужує число афілійованих осіб та збільшує ціну питання. Отже, ми погоджуємось із поглядами С. Овсяка щодо мотивувальних факторів учинення податкових злочинів, проте, чи є вони причинами, а чи наслідками впливу фіскальних асиметрій, ми спробуємо з'ясувати в нашому дослідженні.

Економічна ефективність

- податкова система не повинна перешкодити ефективному розподілу ресурсів

Простота адміністрування

- податкова система повинна бути простою і відносно дешевою в управлінні нею

Еластичність

- Податкова система повинна бути еластичною і мати можливість легко реагувати (в окремих випадках автоматично) на зміни умов господарювання

Політична відповідальність

- Податкова система повинна бути сконструйована таким чином, щоб платники податків могли перевірити скільки сплачують та оцінити, на якому рівні ця система віддзеркалює їх пререференції

Справедливість

- податкова система повинна бути справедливою стосовно всіх платників податків

Рис. 1. *Засади оптимальної податкової системи (за Дж. Стігліцом)*

Джерело. *Складено автором на основі [15, с. 551–553].*

Досліджуючи суть асиметрій фіскального простору, важливо зупинитися ще на одному принципово важливому явищі, яке чинить безпосередній вплив на загальну кон'юнктуру економічного процесу та може розглядатись у двох паралельних напрямках: по-перше, як причина виникнення асиметрій фіскального простору, по-друге – як наслідок їх впливу. Це явище просторової асиметрії розміщення трудових ресурсів, яке О. Красносова, О. Єрмоленко презентують як тривалу «невідповідність процесів відтворення освіти та працевлаштування частини працездатного населення, що за своїми віковими, фізичними й освітніми даними відповідає певній сфері діяльності та може бути оптимально задіяна у відповідних галузях народного господарства певного регіону» [17]. Цей істотний аспект у контексті першого напрямку пов'язаний із переміщенням трудових ресурсів, у тому числі кваліфікованої робочої сили, впливає на перерозподіл отриманих доходів, які, зі свого боку оподатковуються. Водночас механізми, методи та обсяги оподаткування залежать з-поміж іншого від вартості людського капіталу. Безсумнівно, ми погоджуємося з авторами цих тверджень, оскільки вважаємо інтелектуальний капітал, із позиції модернізованого розуміння багатства в сучасному світі, найважливішим джерелом доходу. Саме завдяки цьому вагомому чиннику держава може створити безпрецедентні можливості для генерування власних економічних потужностей, починаючи з кожної точки відліку просторової системи координат. Відтак саме з потребою побудови логічних систем, а як результат – творенням об'єктивних висновків, асиметрії фіскального простору можуть стати дієвими векторами збалансування регіонального соціально-економічного розвитку. Натомість деформування оптимального фіскального простору може зумовити виникнення різноманітних непередбачуваних ефектів.

Неоднозначне розуміння природи структурно-функціональних дисбалансів та суперечливе ставлення до асиметричності фіскального простору зумовлюють виникнення певної паніки, що підводить до прийняття деструктивних, необґрунтованих управлінських рішень суб'єктами фіскального простору стосовно організації економічних процесів. Основні причини виникнення таких дисбалансів розгорнуті в різних площинах суспільного розвитку (рис. 2).

Рис. 2. Основні причини виникнення асиметрій фінансового простору держави

Джерело. Складено автором.

Суперечливі судження змісту економічних асиметрій часто трапляється в науковій літературі. Н. Кравчук характеризує це явище як «відображення наявного в об'єктивному світі порушення порядку, рівноваги, відносної стійкості, пропорційності й співрозмірності між окремими частинами цілого, що може бути зумовлене змінами, розвитком, структурно-функціональною та організаційно-інституційною реструктуризацією» [18, с. 48]. Дискусійним у цьому визначенні є твердження стосовно порушення порядку, рівноваги та пропорційності, адже ці характеристики, на нашу думку, сприяють відновленню збалансованості соціально-економічного розвитку саме за наявності асиметрій. Водночас відомим є факт відсутності симетричних конструкцій у живій природі, а все, що є точним відображенням аналога, створено штучно поза природними процесами. Водночас Н. Кравчук зазначає, що методологічний статус антитетичної похідної від категорії «симетрія» варто розглядати як «джерело розвитку, утворення нового» [18, с. 49]. Ці ознаки є найбільш удалими характеристиками асиметрій, оскільки ми переконані, що виникнення відповідних суперечностей є природною процедурою оновлення. Іншими словами, створення стартових точок відліку, певних шансів для відтворення чергових перспективних етапів соціально-економічного розвитку задля можливості застосування модернізованого інструментарію державного регулювання, який ґрунтується на використанні інтелектуального потенціалу кожної держави. У підсумку це дає змогу характеризувати асиметрії фінансового простору як об'єктивно дійсні розбіжності, властиві нерівномірному розвитку всіх сфер життєдіяльності суспільства, які можуть використовуватися державою під час формування фінансової політики задля коригування соціально-економічної ситуації, збалансування рівнів регіонального розвитку, регулювання бізнесу, зміни якості життя громадян.

Загалом, від детального фахового аналізу й комплексної оцінки впливу асиметрій фінансового простору на його багатомірну структуру та складові цілком об'єктивно залежить вектор соціально-економічного розвитку держави. Циклічний характер закономірної й багатofакторної ітерації наслідків функціонування фінансового середовища створює суттєві перекося розвитку, ускладнені кумулятивним ефектом негативного нагромадження, які можуть пришвидшити або сповільнити терміни тривалості теї чи іншої фази економічного циклу.

Висновки. Вплив асиметрій на побудову моделі функціонування та розвитку держави є всебічно відображеним у просторі й часі. Це стосується всіх країн, незалежно від їх економічного рівня та міри залучення до світових господарських процесів. Назрілими ознаками тогочасної цивілізації є наявність систематичних загроз, а саме: військових конфліктів, економічних війн, соціальних стресів та напруги в протистоянні встановлення сфер впливу, чим посилюється супротив країн усупереч економічному та духовному насиллю, руйнівних реформ й уніфікації цінностей. Отже, глобальна цивілізація інтенсифікує політичні, економічні та соціокультурні контрверсії, що поглиблює хаотичність, безсистемність і невизначеність загальної світової динаміки, активізує міждержавну, міжнародну й соціальну обструкцію, створює деформації фінансового простору та нагнітає чисельність його відмінностей. Фінансовий простір під систематичним впливом асиметрій, пов'язаних із низкою внутрішніх

і зовнішніх чинників, зазнає певних неузгодженостей, які по-різному впливають на суспільний розвиток. Важливим аспектом цього параметра є визначення причин виникнення (на кшталт установлення правильного, своєчасного та обґрунтованого діагнозу, що забезпечує п'ятдесят відсотків оздоровлення організму) та ідентифікація досліджуваних розбіжностей із метою здійснення ефективного управління фіскальними інструментами задля мінімізації ризиків, розбалансованості й хаотичності економічного розвитку, а також зменшення рівня соціальної напруги.

Джерела та література

1. Глобальна економіка XXI століття: людський вимір: монографія/за ред. Д. Г. Лук'яненка та А. М. Поручника. Київ: КНЕУ, 2008. 420 с.
2. Sharpe W. F., Litterman P. Past, Present and Financial Thinking. *CFA Institute: Financial Analysts Journal*. Vol. 70. No 6. 2014. P. 16–22.
3. Аджемглоу Д., Робінсон Д. Чому нації занепадають: походження влади, багатства та бідності [пер. з англ. О. Дем'янчук]. Київ: Наш формат, 2016. 440 с.
4. Морозов С. М., Шкарапута. Л. М. Словник іншомовних слів. Київ: Наук. думка, 2000. 680 с.
5. Жданова И. Ф. Русско-английский экономический словарь. 7-е изд., стереотип. Москва: Медиа, 2006. 879. [1] с.
6. Скопенко О. І., Цимбалюк Т. В. Сучасний словник іншомовних слів: близько 20 тис. слів і словосполучень. Київ: Довтра, 2006. 786 с.,
7. Blackburn S. Dictionary of Philosophy [Okswordski słownik filozoficzny/red. J. Woleński. Oxford: Oxford University Press, 1994, cop. Polish edit. Warsaw: «Książka i Wedza», 1998. 468 s.
8. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л. Фінансово-економічний словник. Київ: Знання, 2007. 1072 с.
9. Smith A. Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów. [przekł. Księga I: Stefan Wolff i Oswald Einfeld; Księga II i III: Zdzisław Sadowski]. Warszawa: Wydawnictwo naukowe PWN, 2007. 503 s.
10. Ricardo D. Zasady ekonomii politycznej i opodatkowania.[przekł. Jana Drewnowski]. – Warszawa: Państwowe wydawnictwo naukowe, 1957. 527 s.
11. Маркс К. Экономические рукописи 1857–1861 гг. Первоначальный вариант «Капитала»: в 2-х ч. Ч. 2. Москва: Политиздат. 1980. 619 с.
12. Laurence S. Liber Abaci A Translation into Modern English of Leonardo Pisano's Book of Calculation. Springer-Verlag New York, Inc, 2002. 636 p.
13. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития. Капитализм социализм и демократия. Москва: Эксмо, 2008. 864 с.
14. Samuelson P. A. Nordhaus W. D. Ekonomia. T. 2. Wydanie 2 zmienione. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2004. 620 s. [1].
15. Stiglitz J. E. Ekonomia sektora publicznego/red. Przekł. Rapacki R. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2004. 992 [1] s.
16. Owsiak S. Finanse publiczne: współczesne ujęcie [Wydanie I]. Warszawa: Wydawnictwo naukowe PWN SA, 2017. 1134 s.
17. Красноносова О. М. Єрмоленко. О. О. Теоретичні аспекти формування просторової асиметрії розміщення трудових ресурсів в економіці регіону. Бізнес-інформ: Економіка, 2013. № 1. С. 52–56.
18. URL: irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/binf_2013_1_10.pdf
19. Кравчук Н. Дивергенція глобального розвитку : сучасна парадигма формування геофінансового простору. Київ: Знання, 2012. 782 с.

References

1. *Global'na ekonomika XXI stolittya: lyuds'kyj vy'mir: monografiya* (2008) [The Global Economy of the 21st Century: Human Dimension: monograph]. Kyiv: KNEU (in Ukrainian).
2. Sharpe W. F., Litterman P. (2014). *Past, Present and Financial Thinking*, CFA Institute: Financial Analysts Journal.vol. 70. No 6 (in English).
3. Acemoglu D., Robimson J. *Chomu nacyi zanepadayut': poxodzhennya vlady', bagatstva ta bidnosti*. [Why nations fall : the origins, prosperity, and poverty]. Kyiv: Nash format (in Ukrainian).
4. Morozov S. M., Shkaraputa. L. M. (2000). *Slovn'y'k inshomovny'x sliv*. [Dictionary of foreign words]. Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).
5. Zhdanova I. F. *Russko-angliysky ekonomicheskij slovar*. (2006).[Russian-English Economic Dictionar]. Moscow: Media (in Russian).
6. Skopebko O. I., Tsymbaliuk T. V. (2006). *Suchasny'j slovn'y'k inshomovny'x sliv: bly'z'ko 20 ty's. sliv i slovospoluchen'*. [Modern dictionary of foreign words: about 20 thousand words and phrases]. Kyiv: Dovira (in Ukrainian).
7. Woleński. J. Blackburn S. (1998). *Okswordski słownik filozoficzny*, [Oxford Dictionary of Philosophy]. Polish edit. Warsaw: «Book and knowledge» (in Polish).
8. Zagorodniy A. G., Vozniuk G. L. (2007). *Finansovo-ekonomichny'j slovn'y'k*. [Financial and Economic Dictionary], Kyiv: Znannia (in Ukrainian).

9. Smith A. (2007), *Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów* [An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations], Warszawa: Wydawnictwo naukowe PWN (in Polish).
10. Ricardo D. (1957). *Zasady ekonomii politycznej i opodatkowania*. [Principles of political economy and taxation]. Warszawa: Państwowe wydawnictwo naukowe. (in Polish).
11. Marks K. *Ekonomicheskie rukopisi 1857–1861 gg. Pervonachalnyy variant "Kapitala"*. [Economic manuscripts of 1857–1861 The original version of "Kapital"]. Moscow: Politizdat (in Russian).
12. Laurence S. (2002). *Liber Abaci A Translation into Modern English of Leonardo Pisano's Book of Calculation*. Springer-Verlag New York, Inc. (in English).
13. Shumpeter J. A. (2008), *Teoria ekonomicheskogo razvitiia*. [Theory of Economic Development. Capitalism, socialism and democracy], Moscow: Exsmo, p. 864 (in Russian).
14. Samuelson P. Nordhaus W. (2004). *Ekonomia*. [Economics]. Warsaw: WN PWN (in Polish).
15. Stiglitz J. E. (2004). *Ekonomia sektora publicznego*. [Economics of the public sector]. Warsaw: WN PWN (in Polish).
16. Owsiak S. (2017). *Finanse publiczne: współczesne ujęcie*. [Public finances: a contemporary view]. Warszawa: WN PWN SA. (in Polish).
17. Krasnonosova Y., Yermolenko. O. (2013). *Teoretychni aspekty formuvannya prostorovoyi asy'metriyi rozmishhennya trudovy'x resursiv v ekonomici regionu*. [Theoretical aspects of forming of spatial asymmetry of placing of labor resources in the economy of a region]. Biznes-Inform: Ekonomika (in Ukrainian).
18. URL: irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/binf_2013_1_10.pdf
19. Kravchuk N. (2012). *Dyvergensia globalnogo rozvutku : suchasna paradygma formuvannya geofinansovogo prostoru*. [Global development divergence : modern paradigm of geofinancial space organization]. Kyiv: Znannia (in Ukrainian).

Стаття надійшла до редакції 12.11.2018 р.

УДК [330.1+330.46]:378.14

Чорний Олег,
кандидат філософських наук, Вінницький національний аграрний університет,
докторант кафедри маркетингу та аграрного бізнесу,
м. Вінниця; e-mail: phd.chorny@gmail.com
<https://doi.org/10.29038/2411-4014-2018-04-22-27>

ЕКОНОМІЧНА НАУКА ТА ТЕОРІЯ СИСТЕМ: МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ЗВ'ЯЗКИ

Міждисциплінарна взаємодія між теорією систем та економічною наукою є однією з найперспективніших сфер досліджень. Теоретизування, пов'язане з економічними системами, стосується розуміння економічних процесів і явищ у їх сукупності. Дослідження, пов'язані з економічними системами характеризуються цілісністю та всеохопністю, оскільки система в цілому є більшим ніж окремі її елементи чи структури. Сучасні науковці досліджують різні види економічних систем: глобальну систему, національні системи й навіть системи окремих підприємств. Оскільки складність є характеристикою більшості економічних систем, важливо звернути увагу на міждисциплінарні зв'язки між економічною наукою та іншими науками. Такий підхід дасть змогу виявити суттєві особливості функціонування економічних систем задля покращення управління ними.

Ключові слова: економічна наука, теорія систем, економічна система, соціоекономічна система, міждисциплінарність.

Черный Олег,
кандидат философских наук, Винницкий национальный аграрный университет,
докторант кафедры маркетинга и аграрного бизнеса,
г. Винница; e-mail: phd.chorny@gmail.com

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ НАУКА И ТЕОРИЯ СИСТЕМ: МЕЖДИСЦИПЛИНАРНЫЕ СВЯЗИ

Междисциплинарное взаимодействие между теорией систем и экономической наукой является одной из самых перспективных сфер исследований. Теоретизирование, связанное с экономическими системами, касается понимания